

Kadın İstihdamının Sorun Alanları Amasya Örneđi

Ülker Şener

03.05.2011

İçerik

- Türkiye'de kadın istihdamı ne durumda?
- Amasya'da Kadın İstihdamının Artırılmasına Destek Projesi: neyi amaçladık, ne yaptık?
- Proje deneyimleri kadın istihdamına ilişkin bize ne söylüyor?
 - Benzerlikler
 - Farklılıklar

Türkiye'de kadın istihdamı ne durumda?

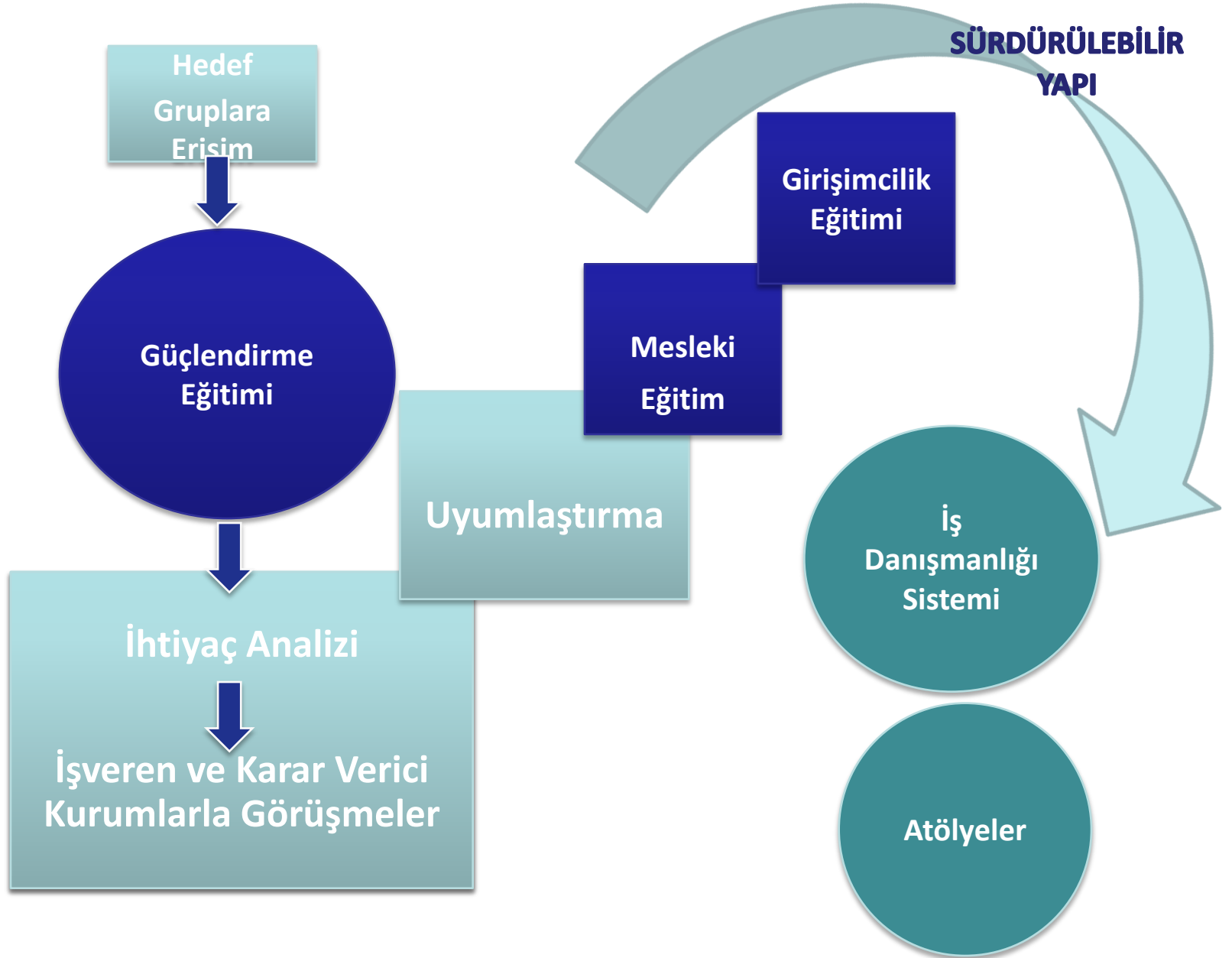
- Kadının istihdama katılım oranı AB ülkelerinde ortalama %60 iken Türkiye'de bu oran %24 civarındadır, tarımda çalışan ücretsiz aile işçilerini çıkardığımızda bu oran %20'lerin altına düşmektedir.
- Türkiye'de son 20 yılda kadınların işgücüne katılım oranının düştüğü görülmektedir. 1998 yılında %34,3 olan işgücüne katılım oranı 2009 yılında %23,8'e gerilemiştir.
- Kayıt dışı çalışma yaygındır. Kadınların yarısından fazlası(%51) kayıt dışında çalışmaktadır.
- Kadın işsizliği yüksek düzeyde seyrediyor.
- Ev eksenli çalışanları kadınlar oluşturmaktadır.

Düşüş eğiliminin gerisinde ne var?

- Göç ve sonuçları (tek başına ne iyi, ne de kötü)
 - Erkek ve kadın göçü
 - İsteğe bağlı ve zorunlu göç
- Toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle bakım hizmetlerinin kadın tarafından yerine getirilmesi
- Ekonominin iş yaratma becerisi, “istihdamsız” büyüme
- Çalışma koşullarının yarattığı sorunlar, ücret düzeyi, çalışma saatleri vb.
- Eğitim olanaklarından yararlanma düzeyi, özellikle teknik eğitim.

Amasya'da Kadın İstihdamının Artırılmasına Destek Projesi

Amasya'da Kadın İstihdamının Artırılmasına Destek Projesi'nde neler yaptık?

- ***Proje toplumsal cinsiyet yaklaşımına göre tasarlandı ve uygulandı.*** Projenin başarısının temel nedeni de budur. Bu amaçla öncelikle güçlenme eğitimi programı ile projeye başlandı. Proje faaliyetleri kadınların ikili iş yükü ve ekonomik olarak başkalarına bağımlı oldukları göz önünde tutularak planlandı.
- ***İhtiyaç sahiplerine ulaşıldı.*** Hedef gruba erişim çerçevesinde saha çalışması gerçekleştirildi. Toplam 33 mahallede 524 kadınla anket yapıldı (Eylül 2010).
- ***Esnek bir yapılanma oluşturuldu.*** Kadın projeleri alandan ve alanın özgüllüklerinden fazlasıyla etkileniyor.

- **Hedef grubun ihtiyaçlarına göre programlar farklılaştırıldı.**
Tepav olarak Şeyhsadi köyünde bu eğitimi uyguladık. Eğitim programında özellikle kadın örgütlenmesi, birlikte iş yapma ve kooperatifçilik üzerinde duruldu (Nisan 2011).
- **Çalışma yürütülen bölgenin-Amasya'nın- özellikleri, ihtiyaçları göz önünde tutuldu.** İşgücü arzı analizi yapıldı; işverenlerle ve karar verici kurumlarla görüşüldü.
Mesleki Eğitim programları ihtiyaç analizi sonuçlarına göre oluşturuldu ve uygulandı.
- **Sürdürülebilirlik esas alındı:** Atölyeler kuruldu (gümüş ve dokuma, tasarım ve giyim),iş danışmanlığı sistemi oluşturuldu.

Kadınlar Ne Söylüyor?

Kadın İşgücü Analizi Çalışmasının Sonuçları

- **Amaç:** Kadınların istihdamda neden yer almadıklarını, istihdamda yer aldıklarında karşılaştıkları sorunları ve yoksullukla mücadelede kullandıkları mekanizmaları ortaya çıkarmaktır. Çalışma 123 kadınla yarı yapılandırılmış anket formu üzerinden derinlemesine görüşmeler şeklinde gerçekleştirilmiştir.
- Önceden hazırlanan yarı yapılandırılmış form görüşmelerin tümünün aynı içerikte olmasını sağlamıştır.

Kadınlar Ne Düşünüyor? Kararları Kim Veriyor? Ya da Kendilerinin Olmayan Yaşam

- ***Kadınların yaşamlarına ilişkin kararları bekârken aileleri, evlendikten sonra eşleri vermektedir.***

“Ailem kız olduğum için beni okutmadı. Abimleri okuttular. Evlenince köyden geldim” (1976 doğumlu).

- ***Kadınlar mutluluğu çocukları üzerinden tarif etmektedir.*** Kadınların %74’ü, çocuk sahibi olan 100 kadından 48’i çocukların doğumunu, anne olmayı; 26’sı çocukların okulda başarılı ve sağlıklı olmaları gibi çocuklarla bağlantılı olumlu deneyimleri mutluluk nedeni olarak belirtmiştir.

- ***Mutsuzluğu hayatlarına ilişkin karar veren erkekler üzerinden tarif etmişlerdir.*** Kadınların %44'ü babalarının, kız çocuğu oldukları için okula gitmelerine izin vermemesini, zorla evlendirilmelerini, eşlerinin çalışmasına ve evden çıkmasına izin vermemesini, şiddet uygulamasını, eşin ailesinin uyguladığı baskıyı mutsuzluk kaynağı olarak aktarmıştır.

“13 yaşında nişanlanıp 14 yaşında evlendim. Ailem karar verdi, ben kişiyi tanımıyordum. Sonrası zor oldu. Oyuncak bebeğim yoktu ama kolumda 2 bileziğim vardı”

- Kadınlar üzerinde çok yönlü bir kontrol olduğu görülmektedir. Eş, eşin ailesi, yakın akraba, komşular bir bütün olarak kadını izlemekte ve denetlemektedir.

*“Hiç çalışmadım. Yalnız sokağa çıkmaktan korkuyorum. Tedirginlik var biri bir şey mi der”
(1978 doğumlu).*

İşsizlik ve Yoksulluk En Önemli Sorun

- *Görüşülen kadınların büyük bir çoğunluğu, %76'sı, yaşamlarındaki en büyük sorunu yoksulluk, işsizlik ve çalışamamak olarak tanımlamışlardır.*

Eşlerinin işsiz oluşu, eşlerinin düzenli bir işinin olmayışı, eşlerinin çok az ücret alması ve kadınların bir bölümü için ise çocukların işsizliği önemli bir sorundur.

“Eşimin işsizliğinin evde yarattığı huzursuzluk. Bu sorun çözümlerse her sorun çözülecek.”

“Eşim 42 yaşında. Yaş ilerleyince iş bulma da problem olur. Belki işten çıkarılabilir. Bu beni endişelendiriyor.”

Yoksullukla baş etme mekanizmaları

- Aileden ve köyden destek almak (bu destek maddi olarak değil, genelde yiyecek, erzak temini biçiminde olmaktadır),
- Soysal yardımlardan yararlanmak (kadınların %30'u Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan kömür yardımı aldığını-aldıklarını belirtmiştir),
- Eşlerini kendilerinin de çalışmaları konusunda ikna etmeye çalışmak, ev eksenli çalışarak ev bütçesine katkıda bulunmak.

Çalışmaya Bakış

- *Kadınların yoksulluk nedeni ile çalışmak istedikleri, kocalarının yüksek bir geliri olması durumunda çalışmayı düşünmeyecekleri görülmektedir.*

Bu durum erkeğe ekonomik olarak bağımlı olmanın kadın için bir sorun olmadığını göstermektedir. Ayrıksı örnekler de var.

“Çalışmak aklıma gelmedi, bunu düşünmeye fırsat bulamadım.”

“Çocuklar küçüktü, başkalarına emanet edemedim. Amasya küçük yer dul kadının çalışması için uygun yer yok.”

- Yoksul olduğu halde bugüne kadar çalışmayan kadınların gerekçeleri ise şöyle;
 - İş yok
 - Kendilerinin çalışmasına izin verilmemesi (eşleri ya da eşin ailesi tarafından)
 - Kendi şartlarına göre bir iş bulamayışları: Kadınların önemli bir bölümü yarım gün olmak koşuluyla çalışabileceğini söylemiştir. Çocuklarının olması, evdeki işlerini (yemek, temizlik v.b) aksatmamaları, eşten önce evde olma isteğini/gerekliliğini neden olarak belirtmişlerdir.

- ***Kadınlar sadece kadınların çalıştığı bir işyerinde çalışmak istiyor.*** Kadınlar eşlerinin sadece kadınların olduğu bir işyerinde çalışmalarına izin vereceğini söylemişlerdir. Yine kadınların önemli bir bölümü eşlerinin bu fikirlerine katılmakta, erkeklerin çalıştığı bir yerde çalışmayacaklarını ifade etmektedir. Bu nedenle kreşte ya da sadece kadınların çalıştıkları bir atölyede çalışmak kadınlara cazip gelmektedir.
- Kadınların erkeklerle aynı yerde çalışmak istememesi “kamusal alan” olarak nitelendirilen çalışma alanının kadın-erkek olarak bölümlenmesi isteğini açığa vurması nedeniyle dikkate değerdir.

- ***Kadınlar Bildikleri İşleri Yapmak İstiyor:*** Kadınlar genel olarak kadın işi olarak adlandırılan bildikleri işlerde çalışmak istemektedir. Bu nedenle çocuk bakımı, yassı çuha dokuma, Maraş işi, unlu mamuller gibi mesleki eğitim kurslarına yoğun ilgi göstermişlerdir.
- ***Daha Önce Çalışma Deneyimi Olan Kadınlar Dışarıda Çalışmaya Daha Olumlu Bakıyor:*** Kadınların %43 'ünün dışarıda çalışma deneyimine sahip olduğu ve genelde evlilikle birlikte bunun sekteye uğradığı görülmektedir.

Çalışmayı Bırakma Nedenleri

- İş yerinin kapanması
- İşverenin çıkartması
- Çocukların olması (ilk çocuğun oluşu veya yeni bir doğum olması)
- Çocukları bırakacak bir yerin olmaması
- Eşin izin vermemesi (özellikle bekârken çalışan kadınlar için)
- Eşin ailesinin izin vermemesi
- Eşin önce izin vermesine rağmen sonrasında kıskançlık, huzursuzluk vb. sorunlar çıkartması

- İş saatlerinin çok olması, geç saatte gelmek gibi nedenlerle eşle yaşanan huzursuzluklar
- İş yerinde karşılaşılan olumsuz tutumlar: küçümsenmek, fazla iş verilemesi, işveren tarafından aşağılanmak, kötü söz söylenmesi, taciz, iş yerinde içki sofrası hazırlatma ve erkek çalışanların kadınlar hakkında cinsel içerikli konuşmalar yapması vb.
- Çok az ücret verilmesi olarak belirtilmiştir.

Özetle

- Kadınların yaşamlarına ilişkin kararlar başkaları-erkekler tarafından verilmektedir. Bu durum kadınların kendi hayatlarına ilişkin söz sahibi olmalarını engellemektedir.
- Çocuk bakımı kadınların çalışmasının önündeki en önemli sorunlardandır. Çocuk bakım hizmeti aile içinde ve kadın tarafından çözümlenecek bir sorun olmaktan çıkarılmalı, kamunun müdahale alanlarından biri haline getirilmelidir.

- Amasya'da kadınlar ve eşleri, erkeklerle kadınların bir arada çalışmasına sıcak bakmamakta, yalıtılmış iş alanları talep etmektedir.
- Amasya'da görüşme yapılan kadınların %37'sinden biraz fazlası ancak yarı-zamanlı çalışabileceğini ifade etmiştir. Mevcut koşullarda kadınların çalışma hayatına girmesi ancak yarı-zamanlı çalışma olanaklarının sağlanması ile mümkün görünmektedir.

- Amasya'da işverenlerle yapılan görüşmeler teknik elemana ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Görüşme yapılan kadınların ise %1'inden daha azı (sadece %0,05) meslek lisesi mezunudur (ki bu okullarda teknik elemanın ne nitelikte yetiştirildiği bir başka sorun alanı). Mesleki kurslara katılmış kadın ise hiç yoktur.
- Amasya'da Kadın İstihdamının Artırılmasına Destek Projesi'nin temel yaklaşımı kadınların istihdama katılımının salt mesleki eğitim ve beceri eksikliği sorunu olmadığıdır.